

VẤN ĐỀ PHỤC VỤ SẢN XUẤT LÚA HÈ THU Ở ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ

KHUÔNG VĂN BIÊN
Đại KTTV Hà Nam Ninh

Lúa hè thu tại Tam Điệp (Hà Nam Ninh) được coi là một nhân tố mới trong sản xuất nông nghiệp. Trong 7 năm qua từ buổi ban đầu chỉ cấy thử vài hécta ở một HTX, đến vụ vừa qua đã cấy tới 2500 ha ở hầu khắp các HTX trong huyện. Từ điển hình Tam Điệp đã nhân ra các huyện khác. Vụ mùa vừa qua toàn tỉnh đã cấy trên 31000 ha, chiếm 24% tổng diện tích. Tam Điệp đã có nhiều kinh nghiệm nên yên tâm đi vào làm vụ hè thu.

Ở Tam Điệp trước đây, vụ mùa thường xuyên bị thất bát và ngập úng, bình quân cứ 3 vụ mất một vụ. Trong 7 năm chuyển sang cấy lúa hè thu chỉ có một năm thất bát. Năng suất vụ mùa, năm được cũng chỉ đạt dưới 20 tạ/ha, còn vụ hè thu ổn định đạt 28 - 35 tạ/ha, hơn hẳn vụ mùa và vụ chiêm xuân. Các huyện khác làm thử vụ vừa qua năng suất phổ biến 35 - 34 tạ/ha.

Về cơ cấu mùa vụ, đáng chú ý lúa hè thu gặt xong vào đầu tháng IX, sẽ giải quyết được đất để chuyển ngay sang làm vụ đông. Hiện nay đã xuất hiện các giống ngô đông TSB₂, MSB_{4a}, MSB₃₁, trồng trên đất ướt cho năng suất cao.

Sau khi thu hoạch ngô đông tiếp tục trồng mì mạch. Thu hoạch mì mạch xong chuyển ngay sang trồng lúa xuân. Như vậy, nếu cơ cấu mùa vụ nghiêm ngặt trên một diện tích canh tác sẽ trồng được hai vụ lúa, một vụ ngô và một vụ mì mạch. Cho nên, nếu muốn tăng sản phẩm vụ đông, nhất thiết phải nghĩ đến việc tăng diện tích, trồng lúa hè thu.

Theo chương trình lương thực - thực phẩm vùng đồng bằng sông Hồng thì cơ cấu hai vụ lúa một vụ ngô đông đang được hình thành và quy mô sẽ mở rộng. Vì vậy, lúa hè thu từ điển hình Tam Điệp sẽ còn được nhân ra khắp lĩnh Hà Nam Ninh và các tỉnh khác thuộc đồng bằng Bắc Bộ.

Phát triển lúa hè thu trên một địa bàn thuộc đồng bằng Bắc Bộ, người sản xuất không khỏi có những băn khoăn lo lắng về thời tiết thủy văn. Nỗi lo lắng đó có nguyên do của nó. Rõ ràng là khi lúa trổ, chín và thu hoạch rơi vào thời kì mưa to, bão lớn, lũ nhiều, liệu làm có được ăn không?

Vấn đề đặt ra cho công tác phục vụ khí tượng thủy văn vụ lúa hè thu không phải đơn giản.

Lúa hè thu có quy mô ngày càng mở rộng ở đồng bằng Bắc Bộ, nên việc phục vụ không chỉ thuộc phạm vi Đài Khí tượng Thủy Hà Nam Ninh mà nó sẽ trở thành nhiệm vụ của nhiều đài khí tượng thủy văn khác.

Trước một vấn đề cụ thể đó, có những xu hướng phục vụ khác nhau:

— Xu hướng thứ nhất: cung cấp và phân tích một cách khách quan các yếu tố thời tiết và thủy văn trong các thời kỳ gieo mạ, cấy lúa, cấy dặm, trồng bông và thu hoạch. Trong khi phân tích chỉ rõ mặt thuận lợi và không thuận lợi trong các thời kỳ đó.

— Xu hướng thứ hai: muốn ủng hộ cho việc cấy lúa hè thu được nhiều chỉ nhấn mạnh đến mặt thuận lợi của thời tiết thủy văn.

— Xu hướng thứ ba: chỉ nhìn thấy mặt bất thuận của thời tiết thủy văn nên khẳng định lúa hè thu không cấy được ở đồng bằng Bắc Bộ.

Xu hướng thứ nhất tạo cho người sản xuất chủ động lựa chọn một cơ cấu mùa vụ đảm bảo có lợi nhất khi cấy lúa hè thu.

Xu hướng thứ hai khi gặp thời tiết thủy văn bất lợi người sản xuất không chủ động phòng chống và dễ mất lòng tin vào các vụ sau.

Xu hướng thứ ba làm cho người sản xuất không dám hoạch do dự khi vào sản xuất lúa hè thu.

Sở dĩ có những quan điểm không thống nhất về phục vụ lúa hè thu chủ yếu là do vấn đề đặc điểm khí hậu thủy văn.

Nói về đặc điểm khí hậu thủy văn vụ này, các yếu tố bức xạ nhiệt độ, ánh sáng rất thuận. Do đó tình hình phát sinh, phát triển của cây lúa tốt, sâu bệnh ít. Riêng về yếu tố mùa lũ và bão là đáng quan tâm nhất.

Về mùa: các tháng đầu và giữa vụ (V, VI, VII) thường ít mưa tình hình hạn đầu và giữa vụ tương tự đầu và giữa vụ mùa chính vụ.

Vào cuối vụ (tháng VIII, IX) thường có mưa đá. Nhưng nếu xét về độ cao cây lúa chịu úng ngập thì vào cùng một thời điểm của thời kỳ này, cây lúa hè thu bao giờ cũng có độ cao hơn hẳn cây lúa mùa chính vụ, cho nên khi mưa lớn cây lúa mùa chính vụ sẽ bị ngập trước và có nguy cơ chết nhiều hơn lúa hè thu. Do đó có thể yên tâm hơn về vấn đề mưa. Tất nhiên khi thu hoạch sẽ khó khăn hơn vụ mùa chính vụ.

Về lũ: công tác phòng chống lũ được coi trọng ngay từ đầu mùa lũ, nên việc bảo vệ đê kè, cầu cống vụ hè thu và vụ mùa chính vụ như nhau. Nếu tràn vỡ sẽ xảy ra thì cả hai vụ đều bị đe dọa ngang nhau, vào thời kỳ chính mùa lũ (tháng VII, VIII, IX) thì lúa mùa chính vụ dễ bị ngập hơn lúa hè thu.

Về bão: bão vào Hà Nam Ninh và đồng bằng Bắc Bộ, nếu xét thời đoạn dài (một tháng) thì đúng là tháng VIII tần suất bão tới 60%, tháng IX tới 20%, và như vậy rõ ràng vào thời kỳ lúa trở bông và chín đều gặp nhiều bão. Nhưng nếu xét thời đoạn ngắn (5 ngày) thì ở khu vực này tháng VII hầu như không có bão, nửa đầu tháng VIII rất ít bão. Cho nên nếu đặt lịch canh tác thế nào cho lúa trở được vào cuối tháng VII hoặc cùng lắm là tuần đầu tháng VIII sẽ có độ an toàn cao hơn.

Bão vào thời kỳ cuối vụ hè thu có thể xảy ra nhưng vào cuối vụ mùa chính vụ cũng không phải không có. Nếu gặp bão vào thời kỳ lúa chín, thì

do cây lúa hè thu đã trải qua một thời kỳ dài sống trong điều kiện dư thừa bức xạ, nhiệt độ và ánh sáng, nên thường có cây xanh hạt chín, độ dai của lúa khá bền. Khi đó mặt ruộng có nước khá cao, cây lúa ít bị lay động mạnh. Qua kiểm nghiệm: nếu gió cấp 9 - 10, hạt cũng chỉ rụng khoảng 10 - 20%.

Cuối cùng, nếu gặp mưa quá to, lũ quá lớn, bão quá mạnh thì lúa hè thu dễ bị mất trắng. Điều đó cũng xảy ra đối với vụ mùa chính vụ. Mất lúa hè thu thì sau đó lấy vụ đông bù lại (ngô và mì mạch), nhưng mất mùa chính vụ thì không lấy gì bù lại được.

Đặc điểm khí hậu thủy văn thời kỳ từ tháng V đến tháng IX ở mỗi khu vực đều được xác định, nhưng do cách khai thác khác nhau nên có quan điểm phục vụ khác nhau, đó là điều tất nhiên. Điều đáng quan tâm là, cho đến nay trên phạm vi đồng bằng Bắc Bộ đã có nơi trải qua bảy vụ hè thu, có nơi mới được vài vụ, nghĩa là đã có tài liệu để nghiệm chứng. Qua sự nghiệm chứng đó cũng còn có người cho rằng thiên tai sẽ giáng xuống lúa hè thu và cũng chôn vùi luôn chủ trương sinh ra nó. Tuy nhiên trong số người lúc đầu không ủng hộ việc cấy lúa hè thu ở đồng bằng Bắc Bộ thì nay trên thực tế họ chấp nhận lúa hè thu, nhưng họ lại phủ nhận tên gọi của nó. Theo họ thì vùng đồng bằng Bắc Bộ cấy được lúa mùa cực sớm hoặc lúa mùa sớm, mà thực chất đó lại chính là lúa hè thu. Có những người tâm đắc với lúa hè thu thì ngay từ vụ chiêm xuân này đã nghĩ đến lịch canh tác, cơ cấu giống cho vụ hè thu tới - phần đầu đưa diện tích lúa hè thu lên gấp hai, ba lần năm ngoái./.